

З.О. Іванова (Європейський університет, м. Київ, Україна)

ТАКТИЧНИЙ І СТРАТЕГІЧНИЙ КОНТРОЛІНГ В УПРАВЛІННІ РОЗВИТКОМ ТУРИСТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ*

У статті узагальнено види контролінгу, проаналізовано та визначено роль стратегічного й тактичного контролінгу в управлінні розвитком потенціалу туристичних підприємств за рахунок представлених інструментів.

Ключові слова: контролінг, тактичний і стратегічний контролінг, потенціал розвитку підприємства, зовнішнє та внутрішнє середовище турфірм.

Літ. 13.

З.О. Иванова (Европейский университет, г. Киев, Украина)

ТАКТИЧЕСКИЙ И СТРАТЕГИЧЕСКИЙ КОНТРОЛИНГ В УПРАВЛЕНИИ РАЗВИТИЕМ ТУРИСТИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЙ

В статье обобщены виды контролинга, проанализирована и определена роль стратегического и тактического контролинга в управлении развитием потенциала туристических предприятий за счет представленных инструментов.

Ключевые слова: контролинг, тактический и стратегический контролинг, потенциал развития предприятия, внешняя и внутренняя среда турфирм.

Z.O. Ivanova (European University, Kyiv, Ukraine)

TACTICAL AND STRATEGIC CONTROLLING IN MANAGEMENT OF TOURIST ENTERPRISES DEVELOPMENT

The article generalizes the types of controlling and analyzes the role of strategic and tactical controlling in management of potential development at tourist enterprises by means of the present-ed instruments.

Keywords: controlling; tactical and strategic controlling; potential of enterprise development; external and internal environment of tourist enterprises.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання в туристичній індустрії характеризуються вкрай нестійким зовнішнім середовищем, зростанням обсягу інформації та її значущості для прийняття стратегічних і тактичних рішень, посиленням ролі функцій координації в процесі підготовки, прийняття й реалізації управлінських рішень. У цих умовах кожному господарюючому суб'єкту необхідна комплексна методика й заснований на ній інструментарій, які дозволили б обумовити переваги в управлінні розвитком туристичних підприємств не лише для сьогодення, але і в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблем, що останніми роками проводяться у сфері контролінгу, можна умовно поділити на дві групи. По-перше, значна частина наукових праць присвячена висвітленню національних особливостей впровадження контролінгу у практику зарубіжних компаній. Зокрема, американська та німецька концепції контролінгу представлені дослідженнями А. Дайле [1], К. Друрі [3], Э. Майера [7], Р. Манна [7], Д. Хана [12] та інших. Результати аналізу цих досліджень свідчать про те, що більшість науковців виділяють два рівні контролінгу: стратегічний і тактичний, але

---

* статтю підготовлено на основі доповіді на XI-му міжнародному науковому семінарі «Сучасні проблеми інформатики в управлінні, економіці, освіті та екології» (2–7 липня 2012 р., Київ – оз. Світязь).

серед вчених немає єдиного розуміння місця контролінгу в системі управління підприємством. По-друге, у дослідженнях вітчизняних і російських науковців (праці С.В. Данилової [2], Н.Г. Данилової [2], А.М. Кармінського [5] та ін.) зосереджено увагу на тактичних аспектах контролінгу. Автори практично не розглядають проблеми теорії і практики стратегічного контролінгу, що зумовлено відсутністю досвіду, а отже, й достовірних результатів впровадження стратегічного контролінгу на вітчизняних підприємствах.

Невирішені частини проблеми. Стратегія управління розвитком підприємств у туристичній індустрії базується на результатах використання нових підходів, одним з яких є контролінг. У сучасних умовах підвищення складності й динамізму зовнішнього та внутрішнього середовищ туристичних підприємств трудомісткість забезпечення ефективного функціонування даної системи постійно зростає як на стратегічному, так і на тактичному рівнях.

Метою дослідження є визначення особливостей стратегічного й тактичного контролінгу в управлінні розвитком туристичних підприємств.

Основні результати досліджень. Поняття «контролінг» у зарубіжній літературі висвітлено достатньо широко і різноманітно. В одному із сучасних німецьких економічних словників контролінг визначається як концепція інформації й управління [10].

Для кращого розуміння феномену контролінгу доцільно звернутися до становлення відповідних теоретичних засад і прикладних інструментів. У такому контексті науковий інтерес становить запропонована німецьким ученим Д. Ханом класифікація організаційних концепцій контролінгу на основі виділення національних особливостей американської та німецької практики розмежування компетенцій контролінгу й фінансового менеджменту [12, 511]. Головна відмінність зазначених концепцій полягає у здійсненні завдань обліку. У межах американської концепції до контролінгу зараховано завдання зовнішнього (фінансового, податкового) обліку, тоді як у німецькій концепції контролінг виконує винятково завдання внутрішнього обліку у різних його формах, а контролер виступає у ролі внутрішнього консультанта. Потрібно також відмітити, що, незважаючи на англійське походження терміна «контролінг», він набув поширення переважно в європейських країнах, а фундаментальна теоретична концепція контролінгу сформована саме в німецькій школі. В англійських країнах, зокрема в США, популяризовано ідею управлінського обліку, а наукові дослідження в сфері контролінгу мають фрагментарний характер.

Контролінг – це система управління досягненням цілей і невід’ємна частина управління підприємством. Сучасний менеджмент розділяє цілі підприємства на дві групи: тактичні і стратегічні [8]. Тому контролінг дозволяє здійснювати постійний контроль за досягненнями як стратегічних, так і тактичних цілей діяльності підприємства.

Залежно від поставлених завдань, етапів планування, прийняття рішень контролінг підрозділяють на стратегічний і тактичний. Стратегічний контролінг визначає цілі і завдання для тактичного контролінгу, призначення якого – надавати допомогу менеджерам в досягненні запланованих цілей, що виражаються у вигляді кількісних значень рівнів рентабельності, ліквідності і при-

бутку. Стратегічний контролінг орієнтований на середньо- і довгостроковий періоди, тактичний – на короткостроковий.

Об'єктами контролю, а отже й контрольованими величинами, є такі показники, як цілі, стратегії, потенціали та чинники успіху, сильні та слабкі сторони підприємства. Необхідність стратегічного контролінгу на туристичних підприємствах пов'язана з масштабом функціонування найбільшої організаційної структури в країні, специфічним характером продукції і глибиною реформ, що відбуваються у галузі.

Оперативний контролінг припускає створення й підтримку рівня ефективності досягнення поточної локальної мети фірми, управління ефективністю підприємства. Оперативний контролінг має свої особливості в системі контролінгу.

Стратегічний контролінг – це найважливіша складова контролінгу в процесі управління розвитком туристичних підприємств. Стратегічний контролінг спрямований на реалізацію довгострокових стратегій і програм вітчизняних туристичних підприємств. В управлінні розвитком туристичних підприємств метою стратегічного контролінгу є своєчасне встановлення причин відхилення для внесення поправок у стратегію турфірми щодо усунення оперативних недоліків.

Стратегічний контролінг відповідає за обґрунтованість стратегічних планів. Перед тим, як здійснювати контроль за досягненням певної мети, необхідно встановити, наскільки обґрунтовано вона обрана і на скільки реальне її досягнення. Перевірка стратегічних планів містить у собі, як мінімум, перевірку на повноту планів, їх взаємозв'язок й відсутність внутрішніх суперечностей у туристичних компаніях. За результатами проведеної перевірки треба або розробити систему контролю за виконанням плану, або альтернативні варіанти стратегічного плану [13].

У туристичній індустрії велика увага приділяється питанням спрямованості дії стратегічного контролінгу. Для сучасних турфірм варто виділити такі ключові проблеми, які може вирішити стратегічний контролінг:

1. Перевірка стратегічних планів щодо їх повноти, формальної та матеріальної спроможності.
2. Поточний контроль «критичних внутрішніх і зовнішніх умов», що лежать в основі стратегічних планів.
3. Контроль стратегічно важливих рішень.
4. Контроль важливої етапної мети при реалізації стратегічно важливих передумов.
5. Поточний контроль оперативних дій щодо можливих стратегічно шкідливих побічних і результативних дій.
6. Перевірка стратегічної ситуації підприємства на основі самостійних і поступових аналізів, що відбувається регулярно або у відповідні, індивідуально встановлені, проміжки часу.
7. Періодична перевірка розмежування стратегічних одиниць підприємства, а також, відповідно до цього, чинних критеріїв.
8. Періодичний контроль визначених для стратегічних вирішень принципів діяльності підприємства.

Стратегічний контролінг в управлінні розвитком туристичних підприємств спрямований на такі аспекти [9]:

- 1) розробка альтернативних стратегій і планів;
- 2) моніторинг стратегічних показників зовнішнього середовища й потенціалу турфірми;
- 3) первинний поелементний аналіз стратегічних чинників;
- 4) первинна фіксація критичних стратегічних позицій організації у зовнішньому середовищі;
- 5) контроль реалізації корпоративної стратегії з метою виявлення причин відхилень;
- 6) виявлення нових можливостей і внесення коректив у стратегічні плани.

Тактичний контролінг припускає досягнення поточної локальної мети турфірми, управління ефективністю підприємства. Тактичний контролінг має свої особливості в системі контролінгу. По-перше, він орієнтований на оперативне планування. По-друге, тактичний контролінг є основою успіху стратегічного контролінгу й стратегічного планування [4]. Метою тактичного контролінгу в управлінні розвитком туристичних підприємств є створення системи управління досягнення поточної мети, а також ухвалення своєчасних рішень щодо оптимізації співвідношення «витрати – обсяг – прибуток».

Діяльність тактичного контролінгу в управлінні розвитком турфірми спрямована на:

- 1) визначення всієї сукупності контрольних показників відповідно до визначених поточних цілей;
- 2) порівняння планових і нормативних показників із фактичними показниками, результатів, що контролюються, та витрат з метою виявлення причин і наслідків відхилень;
- 3) мотивація й створення систем інформації для прийняття поточних управлінських рішень.

Систему тактичного контролінгу використовують для підтримки тактичних рішень щодо недопущення кризового стану. Для цього визначають якісні і кількісні цілі туристичних підприємств і критерії, за якими можна оцінити ступінь досягнення поставлених цілей [13].

Висновки. В управлінні розвитком туристичних підприємств стратегічний і тактичний контролінг взаємопов'язані, між ними існує тісний взаємозв'язок і взаємозалежність, а саме: тактичний контролінг істотно залежить від стратегічного (за затвердженими стратегічними цілями будується вся ієрархія цілей і завдань тактичного контролінгу турфірм); стратегічний контролінг тісно пов'язаний із тактичним, оскільки за допомогою зворотнього зв'язку використовує результати тактичного контролінгу як базу для контролю й ухвалення рішень щодо коректування стратегічних планів.

На рівні туристичного підприємства стратегічний контролінг потрібно розглядати як специфічну конфігурацію системи прогнозу майбутнього підприємства з індивідуальним набором інструментів стратегічного управління, що трансформується відповідно до розмірів підприємства і підходів до прогнозування.

1. Дайле А. Практика контроллинга. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 336 с.
2. Данилочкина С.В., Данилочкина Н.Г. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Аудит, ЮНИТИ, 2001. – 279 с.
3. Друри К. Управленческий и производственный учет / Пер.с англ. – М.: Юнити-Дана, 2002. – 1071 с.
4. Львіна С.Б., Журба Т.С. Контролінг процесів господарської діяльності на підприємствах харчової промисловості: Навч. посібник. – К.: Професіонал, 2008. – 592 с.
5. Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организации / А.М. Карминский, Н.И. Оленев, А.Г. Примак, С.Г. Фалько. – 2-е изд. – М.: Финансы и статистика, 2002. – 252 с.
6. Коралева В.Д. Формирование системы контроллинга в условиях развития предпринимательской среды // www.nauka-shop.com.
7. Манн Р., Майер Э. Контроллинг для начинающих. Система управления прибылью. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 304 с.
8. Петрусевич Н.Ю. Особливості інституціонального розвитку контролінгу в Україні // Економіка: проблеми теорії та практики. – 2006. – Вип. 187. – С. 866–874.
9. Портна О.В. Контролінг: Навч. посібник. – 2-е вид., перероб. і доп. – Львів: Магнолія-2006, 2009. – 262 с.
10. Сущность и цели контроллинга // Информационный сайт по экономике, 2008 // www.ekportal.ru.
11. Терещенко О.О. Контролінг у системі антикризового управління підприємством // Фінанси України. – 2009. – №9. – С. 48–55.
12. Хан Д. Планирование и контроль: концепция контроллинга / Пер. с нем.; Под ред. и с предисл. А.А. Турчака, Л.Г. Головача, М.Л. Лукашевича. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 800 с.
13. Яковлев Ю.П. Контролінг на базі інформаційних технологій. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 318 с.

Стаття надійшла до редакції 24.07.2012.

КНИЖКОВИЙ СВІТ

СУЧАСНА ЕКОНОМІЧНА ТА ЮРИДИЧНА ОСВІТА
ПРЕСТИЖНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ

Україна, 01011, м. Київ, вул. Панаса Мирного, 26
E-mail: book@nam.kiev.ua
тел./факс 288-94-98, 280-80-56

Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: Наук. монографія / М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, В.М. Шандра, О.І. Гуменюк та інші; За наук. ред. д.е.н., проф. М.М. Єрмошенка і д.е.н., проф. С.А. Єрохіна. – К.: Національна академія управління, 2008. – 216 с. Ціна без доставки – 22 грн.

У монографії проаналізовано стан технологічного оновлення національної економіки на інноваційних засадах, виявлено позитивні сторони і недоліки цього процесу і розроблено організаційно-економічні основи формування механізму інноваційного оновлення економіки України, її окремих галузей та підприємств.